

ЕМОЦІЙНА НАСИЧЕНІСТЬ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ, СПРЯМОВАНОЇ НА ОПАНУВАННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УМІНЬ І НАВИЧОК ЩОДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В статті аналізується проблема емоційної насиченості навчально-виховної роботи спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів. Автором була проведена методика на виявлення та з'ясування наскільки ж саме майбутні учителі початкових класів схильні до педагогічної професії.

Ключові слова: емоційна насиченість навчально-виховної роботи, формування соціально-ціннісних орієнтацій, виявлення педагогічного хисту.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технології в усьому світі вимагають якісного оновлення змісту освіти, підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їхнього професійного та загально культурного рівня [6].

Одним з перспективних напрямів успішного розв'язання нашої проблеми ми вважаємо у емоційній насиченості навчально-виховної роботи направленої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблему стосовно емоційної насиченості навчально-виховної роботи спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів зокрема ставали предметом досліджень такі вчені, як: З. Курлянд, В. Стасюк, А. Петровський, О. Якубовська, М. Ярошевський, В. Ясиненко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Вітчизняні і зарубіжні науковці неодноразово зверталися до даної проблеми, але багаж ідей і конкретних рішень повноцінно не враховує педагогічних умов (емоційна насиченість навчально-виховної роботи, спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів) підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів

Формування цілей статті (постановка завдання). **Метою** даної **статті** є з'ясування та визначення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Поетапність, чіткість і емоційна насиченість навчально-виховної роботи для підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку, надає можливості створити нові способи діяльності, які необхідні для адекватного вирішення ускладнень, що виникають у професійній діяльності. Така робота охоплює всі методи та їх складові – прийоми, якими повинен оперувати кожен учитель початкових класів у своїй діяльності. Саме учитель початкових класів є одночасно викладачем, вихователем, організатором діяльності дітей, активним учасником спілкування з учнями, їх батьками і колегами, дослідником педагогічного процесу, консультантом, просвітителем і т. ін.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури, дозволив нам дійти висновку, що емоції – це реакції людини на вплив внутрішніх і зовнішніх подразників, які мають чітко виражений суб'єктивний окрас і охоплюють усі види вразливості і переживань; диференційовані і стійкі почуття, які виникають на основі вищих соціальних потреб (за А. Прохоровим); спільна функція фізіологічно збуджувальної ситуації, її оцінка і ставлення суб'єкта до цієї ситуації (за К. Ізард); відображення не предметів і явищ, а об'єктивних відношень, в яких предмети та явища знаходяться відносно до потреб людини, що викликає у свідомості не образ предмету, а переживання (за Л. Кондрашовою, Л. Соколовою). Емоції (з франц. – “хвилювання”) – реакція людей і тварин на вплив зовнішніх і внутрішніх подразників, які мають яскраво виражене суб'єктивне забарвлення і охоплюють усі види чутливості і переживань. Зв'язані з задоволенням (позитивні емоції) або незадоволенням (негативні емоції) різних потреб організму (за Т. Обуховою) [5, с. 56].

Ми поділяємо думку А. Петровського, М. Ярошевського, про те, що емоції – це психічне відображення життєвого сенсу явищ і ситуацій у формі безпосереднього пристрасного переживання, що обумовлено відношенням об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта; суб'єктивна форма виявлення потреби, попередає діяльності щодо її задоволення, спонукає та спрямовує її [5, с. 56].

Ставлення дитини до навчання емоційно-позитивне – сукупність залежностей та взаємозв'язків, що виникають у процесі взаємодії дитини з учителями в міжособистісному спілкуванні і в умовах співробітництва в навчальному процесі. Умовами виховання емоційно-позитивного ставлення до навчання є наявність сприятливого психологічного клімату в колективі; особистісно-зорієнтована педагогічна взаємодія; формування та розвиток інформаційної і пізнавальної потреб (за І. Бартеневою) [5, с. 56] це стосується учнів, але може застосовуватись і в роботі зі студентською молоддю.

Учитель повинен підвищувати рівень свого професіоналізму і педагогічної майстерності, вести творчий пошук нового, уміти реалізовувати та аналізувати власні творчі педагогічні здібності, відчувати задоволення від творчого результату молодших школярів, уміти відчувати гордість від визнання іншими власних професійно-педагогічних досягнень, уміти їх аналізувати, уміти критично мислити, сміливо відстоювати власну думку, регулювати та усвідомлювати психологічні особливості, усвідомлювати необхідність постійного вдосконалення власних професійних знань, умінь, навичок, загальної культури, ерудиції; самопізнання від відчуття потреби у взаємоповазі, само розвиватися і т.ін.

Саморозвиток, самоаналіз, самооцінка – це аспекти особистісної рефлексії, при якій можливий рівень розвитку свідомості, особистісне самоосмислення, самовизначення. Кожен з названих аспектів є механізмом самовизначення індивіда, а тому, їх співвідношення, у свою чергу забезпечує професійне становлення майбутнього спеціаліста до формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку. Рефлексія як правило, спричиняється ускладненнями діяльності, що потребує аналізу, усвідомлення, оцінки структури та змісту професійної діяльності, яка є необхідним компонентом у спілкуванні кожного вчителя, засобом боротьби за створення нового та знищення недоліків. До цього і готується майбутній вчитель під час навчання у педагогічному університеті. Тому саме через розвиток рефлексії можна досягти двох цілей : сприяти емоційному насиченню, покращенню навчання, наукової діяльності, і водночас забезпечити опанування майбутніми вчителями початкових класів умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку [4].

У педагогіці рефлексія – це родове поняття інтелектуальної й емоційної діяльності, в якій індивід усвідомлює свій досвід та ціннісні ставлення. Рефлексія передбачає самопізнання суб'єктом власних психічних станів та актів [3, с. 49]. Професійна рефлексія передбачає усвідомлення цілей, проблем навчально-виховного процесу, проблем самопізнання та самооцінювання. Тому необхідною умовою професійного становлення

майбутнього фахівця вважаємо здатність до рефлексії як одну з базових професійно-важливих цінностей. Через рефлексію студент відображає ставлення до професійної діяльності, регулює психічні стани й оцінює їх. Отже, механізм саморегуляції забезпечує утворення нових цінностей, які впливають на зміст та спрямованість на професійну діяльність [2, с. 49].

При вивченні рефлексивних процесів у студентів – майбутніх учителів початкових класів, у процесі формування соціально-ціннісних орієнтацій відмічається недостатній рівень критичного мислення, прагнення обґрунтувати свою позицію, самооцінку. Цей вплив на формування соціально-ціннісних орієнтацій можна перевірити за допомогою тренінгових занять. За визначенням С. Єрмакової, тренінг педагогічної рефлексії об'єднує у собі: перцептивні вправи, спрямовані на підвищення адекватності та гнучкості сприйняття образів професійних об'єктів, операцій та алгоритмів, себе самого інших людей; інтелектуальні вправи, що сприяють формуванню навичок здійснення розумових операцій з образами професійних об'єктів; вправи спрямовані на розвиток умінь та навичок корекційної роботи; вправи педагогічного спілкування; вправи педагогічної взаємодії [1].

На першій стадії відбувається сприймання, осмислення і запам'ятовування матеріалу, що вивчається, або засвоєння теоретичних знань.

На другій стадії засвоюються навички і вміння практичного застосування знань, що вимагає проведення спеціальних тренувальних вправ, що емоційно насиченими.

На третій стадії здійснюється повторення, поглиблення і закріплення знань, удосконалення практичних умінь і навичок. Тобто, для того, щоб оволодіти новим матеріалом, студенту необхідно здійснити повний цикл навчально-пізнавальних дій: сприймання нового матеріалу, його первинне і наступне осмислення, запам'ятовування, вправлення в застосуванні теорії на практиці, повторення з метою поглиблення і засвоєння знань, умінь і навичок.

Важливою вимогою забезпечення емоційного насичення підготовки майбутніх учителів початкових класів та усвідомлення ними необхідності формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку є використання відтворювальної діяльності, діяльності, в якій розкриваються і емоційно переживаються нові деталі виучуваного матеріалу – деталі, які за первинного сприймання не помічалися.

Значимим при цьому є наведення власної емоційної доповіді про приклад і факт, відпрацювання умінь передавати матеріал своїми словами, осмислення його світоглядної, соціальної, моральної, естетичної, екологічної спрямованості (уміння бачити прекрасне в довкіллі, берегти природу, мистецтво, усвідомлення цінності природи та мистецтва, уміння тримати в порядку речі, дотримуватися порядку у справах та аналізувати з цієї точки зору свою власну поведінку та поведінку інших).

Усвідомлення необхідності та оцінювання з різних сторін вивченого матеріалу стосовно соціально-ціннісних орієнтацій з метою поглиблення знань та удосконалення практичних умінь та навичок означає, що оволодіння знаннями не зводиться до одного пізнавального акту, суть знання не розкривається одразу всією своєю багатогранністю, а потребує оцінювання подальшої розумової і практичної рефлексивної діяльності з метою: уміння долати негативні емоції в роботі з молодшими школярами, колегами, батьками учнів та аналізувати їхню доцільність з метою більш обґрунтованого застосування цих умінь; уміння демонструвати доброзичливе ставлення до колег, дітей та їх батьків уміння товаришувати, розвивати ці якості у молодших школярів; уміння допомагати та робити коректно поради сім'ям батькам учнів; емоційно-позитивне відношення до професійної активної діяльності вчителя молодших класів задоволеність професією вчителя; уміння стежити, турбуватися про власне здоров'я та здоров'я інших та аналізувати фізичний та психічний стан як учнів так і власний; надання допомоги всім, хто цього потребує, відчуття відповідальності за інших тощо.

Отже, урахування послідовності стосовно емоційної насиченості навчально-виховної роботи, спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкових класів умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку (зацікавленість, відчуття позитивного досвіду, рефлексія), розглядається нами як педагогічна умова, що підвищує ефективність підготовки майбутніх учителів до формування соціально-ціннісних орієнтацій молодших школярів – це обставина, яка впливає на формування різних компонентів цієї підготовки і врахування якої є необхідним для забезпечення її ефективності.

З даною метою нами було проведено дослідження на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеси) за допомогою тесту на виявлення та з'ясування того, наскільки майбутні учителі початкових класів схильні до педагогічної професії (О. Якубовської та І. Анненкової)[6]. В ньому брали участь студенти магістранти стаціонарної та заочної форми навчання факультету початкового навчання у кількості 30 чоловік. Студентам було запропоновано ряд якостей, які Вони “приміряли” їх на себе і оцінювали ступінь їх виразності, виходячи з 5-ти бальної системи оцінок: 5 – це “так”; тобто схильні до педагогічної професії; 4 – в основному так; 3 – важко сказати; 2 – швидше за все – ні; та 1 – це “ні”. Наведемо декілька прикладів запитань, які пропонувалися нами магістрантам: “Чи вважають інші, що ви людина образлива, вразлива у спілкуванні (у відповідь на критику, зауваження)?”; “Чи у вас довго зберігається у душі осад від різного роду переживань, що виникають при спілкуванні (прикрість, радість, смуток)?”; “Чи часто у Вас буває піднесення і спад настрою?”; “Чи часто і довго Ви переживаєте критику на свою адресу?” тощо.

Отже серед опитаних ми виявили, що 77% опитаним підходить робота, пов'язана із спілкуванням. 18% майбутніх учителів набрали таку кількість балів, яка свідчить, що робота завдаватиме певних незручностей, але в цілому задовольнятиме їх та лише 5% студентів будуть відчувати певний постійний дискомфорт, який доведеться переборювати зусиллями волі. До речі зовсім відсутні магістри, яким би не підійшли професії з частими і напруженими між особовими

Висновки з даного дослідження – аналіз отриманих результатів, внаслідок проведеної експериментальної роботи підтверджує, що потрібно ввести спецкурс, чи окремі теми до навчальних дисциплін, які забезпечать емоційну насиченість навчально-виховної роботи спрямованої на опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь і навичок щодо формування соціально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів, та усунуть емоційну напруженість, яка заважатиме у їх майбутній діяльності.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку ми вбачаємо в підготовці майбутніх учителів різного фаху з даної проблематики розпочинаючи з перших курсів навчання у ВНЗ.

Використана література:

1. Диалектика нравственно-этических ценностей и жизненных ориентаций личности / А. М. Юкусов, Б. Р. Наримов, В. А. Аулов и др. – Ташкент : Фан, 1987. – 162 с.
2. Динамика ценностей населения реформируемой России / Отв. ред. Н. И. Лапин, Л. А. Беляев ; Ин-т философии. – М. : “Эдиториал УРСС”, 1996. – 224 с.
3. Кяйверянин Т. В. Воспитание уважительного уважения в семье // Методы, приемы и технологии педагогики насилия / Т. В. Кяйверянин. – СПб., 1999. – С. 241-249.
4. Лукьянова М. И. Психолого-педагогическая компетентность учителя // Педагогика. – 1999. – № 10. – С. 56-61.
5. Сидорчук Н. Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів у процесі вивчення предметів педагогічного циклу : дис...кандидата пед. наук : 13.00.04. / Н. Г. Сидорчук. – К., 2001. – 165 с.
6. Якубовські О. М., Анненкова І. П. Основи формування емоційної культури майбутніх учителів : Навч. пос. – Одеса : Астропринт, 2002. – 160 с.

Колбина Л. А. Эмоциональная насыщенность учебно-воспитательной работы, направленной на овладение будущими учителями начальной школы умений и навыков относительно формирования социально ценностных ориентаций у младших школьников.

В статье анализируется проблема эмоционального насыщения учебно-воспитательной работы направленной на освоение будущими учителями начальной школы умений и навыков которые относятся к формированию социально-ценностных ориентаций у младших школьников. Автором была проведена методика на выявление и выяснение насколько же будущие учителя начальных классов склонны к педагогической профессии.

Ключевые слова: эмоциональная насыщенность учебно-воспитательной работы, формирование социально-ценностных ориентаций, выявление педагогического такта.

Kolbina L. A. Emotional saturation of uchebno-vospitatel'noy work, directed on a capture the future teachers of initial school of abilities and skills in relation to forming socially of the valued orientations for junior schoolboys.

The article analysis the issue of emotional saturation in educational activity, focused on knowledge and vocational skills development in sosio-valued orientation forming of primary school teachers. The methodology used by the author determines teaching ability of future primary school teachers.

Keywords: emotional saturation in educational activity, sosio-valued orientation forming, teaching ability determination.

Курбатов С. В.
Інститут вищої освіти НАПН України

ALMA MATER XXI СТОРІЧЧЯ : В ПОШУКАХ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ, АДЕКВАТНОЇ СЬОГОДЕННЮ

Стаття Сергія Курбатова присвячена аналізу основних моделей університету XXI сторіччя, які розроблені у сучасному західному академічному дискурсі. Наголошується, що специфіка університетської місії у наш час пов'язана з інноваційним характером сучасної цивілізації (темпоральний виклик) та інтернаціоналізацією наукової та освітньої діяльності (просторовий виклик). Пропонується авторське бачення критеріїв ефективності університетської діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: модель університету, місія університету, критерії ефективності, університетська діяльність.

Основні моделі університету XXI сторіччя.

В XXI столітті система університетської освіти зазнає радикальних та фундаментальних змін. Ці зміни обумовлені змінами економічної, соціальної, політичної, культурної та інших систем суспільство. Те, що настає принципово нова епоха, соціальні мислителі помітили ще в 60-х-70-х роках минулого сторіччя. Зокрема, Деніел Белл ідентифікує перехід передових країн світу до постіндустріального суспільства, основу якого складає економіка послуг та виробництво нових технологій, Алвін Тоффлер пише про “футурошок” та початок “третьої хвилі”, Ліотар проголошує початок епохи постмодерну та відповідний крах метанарацій, які визначали соціально-політичне та культурне життя попередньої доби, Жан Бодріяр проголошує початок ери симуляції та перехід до домінування вторинного, штучного існування.

Деніел Белл в 1967 році наступним чином характеризує нове, постіндустріальне суспільство: “це суспільство, в економіки якого відбулася зміна пріоритету від виробництва товарів до надання послуг, проведенню досліджень, організації системи освіти та підвищення якості життя; в якому клас технічних спеціалістів став домінуючою професійною групою, а запровадження нововведень все більш залежить від досягнень